

การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์
ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน
OIL PAINTING RATTANAKOSIN ISLAND ON CANVAS

สุทธาสินี สุวฒโท

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน
ประจำปีงบประมาณ 2565
ลิขสิทธิ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

หัวข้อวิจัย	การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทัศนบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน.
ภาษาอังกฤษ	Oil painting Rattanakosin Island on canvas
ผู้วิจัย	สุทธาสินีย์ สุวุฒโท
ปีงบประมาณ	2565

บทคัดย่อ

คำสำคัญ : เกาะรัตนโกสินทร์, การวาดภาพทัศน, เทคนิคสีน้ำมัน

Research Title : Oil painting Rattanakosin Island on canvas.
Author : Sutthasinee Suwuttho
Academic Year : 2020

Abstract

Keywords : Rattanakosin Island, Landscape Painting, Oil painting

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน” สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของหน่วยงานที่ให้ความอนุเคราะห์การทำวิจัย ดังนี้ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และคณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่สนับสนุนและให้โอกาสในการทำงานวิจัย ตลอดจนผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงหทัย พงศ์ประสิทธิ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมตตา สุวรรณศรี ที่ให้คำปรึกษาการดำเนินงานโครงการ ข้อมูล และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างมาก

ขอขอบพระคุณศิลปิน Danill Volkov ที่สร้างสรรค์ผลงานให้ข้าพเจ้าได้ศึกษาและเป็นแนวทางในการวาดภาพทิวทัศน์

ขอขอบคุณ..... เจ้าหน้าที่นิทรรศการรัตนโกสินทร์ ที่ให้ข้อมูลความรู้ขอบเขตสถานที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์เพื่อให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในการเขียนภาพทิวทัศน์เทคนิคจิตรกรรมสีน้ำมัน

ขอขอบคุณอาสาสมัครทุก ๆ ท่านที่เข้าร่วมโครงการวิจัย และตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อการชมนิทรรศการและสื่อการเรียนรู้การวาดภาพทิวทัศน์ ฯ ดังกล่าว ที่ได้รับทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บเป็นข้อมูล

สุดท้ายนี้ที่ผู้วิจัยระลึกถึงเสมอตลอดเวลาขณะที่ทำการวิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา ตลอดจนทุกคนที่คอยห่วงใย และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย ทำให้มีพลังในการสร้างสรรค์ผลงาน และมีสติปัญญาที่ดีตลอดเวลา

สุทธาสินี สุวุฒโท

..... 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญ (ต่อ).....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	1
1.2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	2
1.3. ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.4. สมมติฐานของการวิจัย.....	2
1.5. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	2
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.7. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
2. อิทธิพลที่มีต่อแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
.....	
3. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	29
3.1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับอุปกรณ์การสร้างสรรค์ผลงานภาพวาด ทิวทัศน์.....	29
3.2. ดำเนินการศึกษารวบรวมภาพทิวทัศน์ของศิลปินและเก็บข้อมูล.....	34
3.2.1. การศึกษารวบรวมภาพทิวทัศน์ของศิลปิน Claude Monet.....	35
3.2.2. การศึกษารวบรวมภาพทิวทัศน์ของศิลปิน Vincent van Gogh.....	35
3.2.3. การศึกษารวบรวมภาพทิวทัศน์ของศิลปิน Danill Volkov.....	37
3.3. ดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนรู้ ฯ	37
3.4. การเผยแพร่สื่อการเรียนรู้ ฯ	38

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	3.5. วิธีการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	38
	3.6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	

5. บทสรุป.....

บรรณานุกรม.....

ภาคผนวก.....

-ข้อมูลสื่อการเรียนรู้ “การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน”

-ภาพบรรยากาศของการเผยแพร่นิทรรศการภาพวาดทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน และภาพผลงาน

ประวัติผู้วิจัย

ภาพที่	สารบัญญภาพ	หน้า
--------	------------	------

16.

25.

26.

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่

หน้า

31.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่
56.

หน้า

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การสร้างสรรคจิตรกรรมภาพทิวทัศน์หรือการวาดภาพทิวทัศน์ เป็นการวาดภาพแสดงลักษณะธรรมชาติของภูมิทัศน์ที่ปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป ซึ่งเป็นภาพที่มองระยะไกล ถ่ายทอดความงามอันน่าประทับใจผ่านผลงานศิลปะ โดยแสดงบรรยากาศที่สวยงาม ทั้งรูปทรง สัดส่วน สี สัน แสงเงา และระยะใกล้ไกล (kroobannok.com, 2552: ออนไลน์) การวาดภาพทิวทัศน์เป็นที่นิยมที่ต่อเนื่องเรื่อยมา จนปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 การวาดภาพทิวทัศน์ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้รักงานศิลปะทั่วโลกซึ่งมีการสื่อสารที่เชื่อมโยงถึงกันอย่างแท้จริง ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและความสวยงามของเกาะรัตนโกสินทร์ เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ในเขตพระนครกรุงเทพมหานคร ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แต่เดิมเป็นที่อยู่ของชาวจีนในสมัยกรุงธนบุรี แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน และเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก (วิกิพีเดีย สารานุกรม เสรี, 2564: ออนไลน์) มีสถาปัตยกรรมหลายแห่งที่อาคารแสดงความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม อาทิ วัดพระแก้ว วัดบวรสถานสุทธาวาส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร หรือวัดโพธิ์ ป้อมพระสุเมรุ เสาชิงช้า ลักษณะความงามของอาคารสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ซึ่งผู้วิจัยเก็บบันทึกภาพสถานที่ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์ โดยเริ่มเก็บข้อมูลจากสถานที่ทำงานของผู้วิจัย คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในวัดบวรสถานสุทธาวาสหรือวัดพระแก้ววังหน้า และสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่ภายในพระบรมมหาราชวัง เป็นสถานที่ในกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน ตลอดจนเก็บข้อมูลในกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอกซึ่งอยู่ในบริเวณคลองคูเมืองเดิมส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์ ได้แก่ อาคารศูนย์การค้า อาคารพาณิชย์ บ้านพักอาศัย ซึ่งมีการแบ่งเป็นย่านอย่างชัดเจน และบริเวณย่านการค้าที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ย่านวังบูรพาและพาหุรัด ย่านบ้านหม้อ ย่านปากคลองตลาด เป็นต้น โดยพบว่าลักษณะสภาพแวดล้อมจากทิวทัศน์ของสถานที่ ต่าง ๆ ที่สำคัญ ตลอดจนอาคารบ้านเรือน ชุมชน มีความงามอันเป็นเอกลักษณ์ที่เชื่อมต่อการรับอิทธิพลจากการปกครองในแต่ละสมัย โดยถึงแม้ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ลักษณะบ้านเมืองมีการพัฒนาอย่างมาก แต่ความเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์ไม่มากนัก

โดยเบื้องต้นผู้วิจัยศึกษาการวาดภาพทิวทัศน์ด้วยการใช้วิธีการเขียนโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) ด้วยเทคนิคปากกาและสีน้ำ เพื่อเรียนรู้ ฝึกฝนลักษณะการวาดและการเลือกมุมมองและบรรยากาศของสีในภาพ ก่อนการสร้างสรรคภาพผลงานจริงด้วยเทคนิคสีน้ำมัน และจึงนำข้อมูลมาจัดทำสื่อการเรียนรู้การสร้างสรรคผลงานภาพทิวทัศน์ จำนวน 20 ชุด เผยแพร่ในรูปแบบจัดแสดงนิทรรศการผลงานภาพวาดต้นแบบและข้อมูลที่ได้สร้างสรรคนำมาเผยแพร่ต่อผู้ที่สนใจได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน แสดงถึงสถานที่และภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์

1.2.2. เพื่อรวบรวมภาพผลงานที่ได้สร้างสรรค์นำมาเผยแพร่ต้นแบบและสื่อการเรียนรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์ จำนวนขั้นต่ำ 20 ชุด และเผยแพร่ต่อบุคคลทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ต่อไป

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

จัดทำการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์การสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมันแสดงถึงสถานที่และภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์ ในลักษณะเฉพาะตนของผู้วิจัย เพื่อเป็นตัวอย่างกรณีศึกษา นำสู่การผลิตสื่อการเรียนรู้ ฯ และเผยแพร่ภาพต้นแบบและสื่อการเรียนรู้ จำนวน 20 ชุด ในรูปแบบการจัดแสดงผลงานในนิทรรศการประกอบสื่อการเรียนรู้ ฯ ให้แก่ผู้ฝึกวาดภาพเบื้องต้น บุคคลทั่วไป และผู้สนใจ

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

1.4.1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์การสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมันแสดงถึงสถานที่และภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์ในแนวทางเฉพาะตนเอง

1.4.2 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลความพึงพอใจต่อการเผยแพร่ผลงานภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมันต้นแบบ และสื่อการเรียนรู้การวาดภาพทิวทัศน์ จำนวน 20 ชุด

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.5.1 ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลความรู้การวาดภาพทิวทัศน์ และศึกษาภูมิทัศน์ภาพทิวทัศน์ ณ เกาะรัตนโกสินทร์

1.5.2 ดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์ ณ เกาะรัตนโกสินทร์

1.5.3 รวบรวมข้อมูล ภาพถ่าย ประกอบการจัดทำต้นฉบับองค์ความรู้ ดังกล่าว โดยการจัดวางและออกแบบ เพื่อนำเสนอเป็นสื่อการเรียนรู้

1.5.4 เผยแพร่ผลงานภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมันต้นแบบและสื่อการเรียนรู้การวาดภาพทิวทัศน์ โดยนำมารวบรวมจัดแสดงผลงานนิทรรศการเผยแพร่ไปยัง นักศึกษาและบุคคลต่าง ๆ ที่สนใจ พร้อมวิเคราะห์ประเมินผล และเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.5 สรุปผลการวิจัยเป็นเอกสาร

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1. สามารถสร้างสรรค์ผลงานภาพวาดทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน ที่แสดงถึงสถานที่ และภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งผลงานแสดงภาพลักษณะของเกาะรัตนโกสินทร์ที่เป็นสถานที่สำคัญ ของประเทศไทย เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยวและศึกษามรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย

1.6.2. เผยแพร่ผลงานภาพวาดทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมันที่เป็นต้นแบบและได้สื่อการเรียนรู้การวาดภาพทิวทัศน์ จำนวน 20 ชุด แก่นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ต่อไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวาดภาพทิวทัศน์ หมายถึง การวาดภาพแสดงลักษณะธรรมชาติของภูมิประเทศที่ปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป เช่น พุ่มหญ้า ท้องนา ภูเขา ทะเล บ้านเรือน เป็นต้น ซึ่งเป็นภาพที่มองระยะไกล ถ่ายทอดความงามอันน่าประทับใจผ่านผลงานศิลปะ ด้วยการวาด ถ่ายภาพ และอื่น ๆ โดยแสดงบรรยากาศที่สวยงาม ทั้งรูปทรง สัดส่วน สี สัน แสงเงา และระยะใกล้ไกล (Professerartstudio. ไม่ระบุปี พ.ศ.: ย่อหน้าที่ 1)

เกาะรัตนโกสินทร์ หมายถึง พื้นที่ในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน คือ บริเวณที่มีอาณาเขตล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองคูเมืองเดิม (คลองหลอด) ตั้งอยู่ในท้องที่แขวงพระบรมมหาราชวัง และเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก คือ บริเวณที่มีอาณาเขตล้อมรอบด้วยคลองคูเมืองเดิม แม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศเหนือ คลองรอบกรุง (คลองบางลำพู-คลองโอ่งอ่าง) และแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศใต้ ตั้งอยู่ในท้องที่ส่วนใหญ่ของเขตพระนคร ได้แก่ แขวงชนะสงคราม แขวงบวรนิเวศ แขวงสำราญราษฎร์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงเสาชิงช้า แขวงวัดราชบพิธ แขวงตลาดยอด และแขวงวังบูรพาภิรมย์ (wikipedia.org. 2564: ย่อหน้าที่ 1)

สีน้ำมัน หมายถึง การเขียนสีที่มีลักษณะเป็นสีทึบแสง เวลาระบายมักใช้สีขาวผสมให้เกิดน้ำหนักอ่อนแก่ งานวาดภาพสีน้ำมันมีความคงทน กันน้ำ และแห้งช้ามาก และสามารถแก้ไขงานด้วยการเขียนทับงานเดิมลงไปเรื่อยๆ ได้จนผลงานเสร็จสมบูรณ์

บทที่ 2

อิทธิพลที่มีต่อแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน” เป็นการวิจัยการสร้างสรรค์ภาพวาดทิวทัศน์ที่แสดงภาพลักษณ์ของเกาะรัตนโกสินทร์ที่เป็นสถานที่สำคัญของประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและความสวยงามของสถานที่ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์เพื่อส่งเสริม กระตุ้นการท่องเที่ยว และศึกษามรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างสรรค์ภาพวาดทิวทัศน์จะทำให้สามารถถ่ายทอดความงามตามสภาพของบรรยากาศที่สวยงาม ทั้งรูปทรง สัดส่วน สี สัน แสงเงา และระยะใกล้ไกลและกาลเวลาได้ ซึ่งในปัจจุบันการวาดภาพทิวทัศน์ยังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้รักงานศิลปะทั่วโลก มีการสื่อสารทางเทคโนโลยีที่มีการเชื่อมโยงถึงกันอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยรับอิทธิพลที่มีต่อแนวความคิดและงานวิจัยดังต่อไปนี้

- 2.1 อิทธิพลของสถานที่ต่าง ๆ บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์
- 2.2 อิทธิพลจากการศึกษาการเขียนโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing)
- 2.3 อิทธิพลจากการศึกษาภาพทิวทัศน์ในงานศิลปะ

2.1 อิทธิพลของสถานที่ต่าง ๆ บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์

เกาะรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ในเขตพระนครกรุงเทพมหานคร ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การกำหนดชื่อ “เกาะรัตนโกสินทร์” ขึ้นในปี พ.ศ. 2520 ด้วยมีวัตถุประสงค์จะกำหนดไว้เป็นเขตปรับปรุงปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ เพราะถือว่าเป็นอาณาเขตกรุงเทพมหานคร หรือ กรุงรัตนโกสินทร์ระยะแรกเริ่ม (หอสมุดวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง ม.ศิลปากร. 2558: ย่อหน้าที่ 22) ผู้วิจัยจึงได้หาข้อมูลความเป็นมาของเกาะรัตนโกสินทร์ตลอดจนอาณาเขตของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์เพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์

ภาพที่ 1: แผนที่เกาะรัตนโกสินทร์

ที่มา: จาก รัตนโกสินทร์ที่กินอร่อย (หน้า 12), โดยธนาคารกรุงเทพ, ไม่ระบุ ปี พ.ศ., กรุงเทพฯ: สยาม เอ็ม แอนด์ บี พับลิชชิง จำกัด

จากข้อมูลของ หอสมุดวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง ม.ศิลปากร ที่รวบรวมข้อมูลเกาะรัตนโกสินทร์ ดังต่อไปนี้

ที่ตั้งและอาณาเขต : เกาะรัตนโกสินทร์เริ่มจากแนวคูเมืองเดิมฝั่งตะวันออกของกรุงธนบุรี คือแนวคลองหลอดตั้งแต่ปากคลองตลาดจนออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา หรืออาจกำหนดอาณาเขตโดยแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลเข้ามาเป็นกำแพงกันพระนครด้านหนึ่ง และมีคลอง 3 สาย รายล้อมเป็นเกาะ จึงเป็นที่มาของคำว่า “เกาะรัตนโกสินทร์” ซึ่งเป็นที่ตั้งพระบรมหาราชวังอันเป็นศูนย์กลางของประเทศ มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มากมาย ทั้งวัง วัด ศาสนสถานอื่น ๆ ตามความเชื่อของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาแต่อดีต มีการสานต่อประเพณีวัฒนธรรมประจำกลุ่มของแต่ละย่านชุมชน สืบทอดกันมา เกาะรัตนโกสินทร์ให้คงอยู่สืบไป

เกาะรัตนโกสินทร์ตั้งอยู่บนแผ่นดินที่มีน้ำล้อมรอบในลักษณะเกาะ คือมีขอบเขตอยู่ภายในพื้นที่ระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาทางตะวันตกกับคลองหลอด หรือคลองคูเมืองเดิมทางตะวันออก เกาะรัตนโกสินทร์ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน คือบริเวณที่มีอาณาเขตล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองคูเมืองเดิม (คลองหลอด) มีพื้นที่ประมาณ 1.8 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,125 ไร่ ตั้งอยู่ในท้องที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก คือบริเวณที่มีอาณาเขตล้อมรอบด้วยคลองคูเมืองเดิม(คลองหลอด) แม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศเหนือ คลองรอบกรุง(คลองบาลำพู-คลองโอ่งอ่าง) แม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศใต้ มีพื้นที่ประมาณ 2.3 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,438 ไร่ ตั้งอยู่ในท้องที่แขวงชนะสงคราม แขวงบวรนิเวศ แขวงสำราญราษฎร์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงเสาชิงช้า แขวงวัดราชบพิธ แขวงตลาดยอด และแขวงบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร (หอสมุดวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง ม.ศิลปากร. 2558: ย่อหน้าที่ 1)

ประวัติเกาะรัตนโกสินทร์ : พื้นที่ตั้งเกาะรัตนโกสินทร์ ในอดีตคือตำบลบางกอก ซึ่งมีพื้นที่ทั้งฝั่ง กรุงเทพมหานครและฝั่งธนบุรีรวมเป็นแผ่นดินผืนเดียวกันมาก่อน เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนมานานแล้ว ชุมชนนี้เจริญเติบโตและหนาแน่นขึ้นเป็นลำดับ พร้อม ๆ กับความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา นับแต่สมัยพระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1893 ชุมชนเมืองบางกอกนี้เจริญเติบโตขึ้นเนื่องจากเป็นเมืองที่อยู่ถัดมาจากเมืองพระประแดงซึ่งขึ้นเมืองด่านสำคัญที่รักษาพื้นที่บริเวณปากอ่าวไทย

แต่เดิมนั้นแม่น้ำเจ้าพระยามีลักษณะแคบแค้วมากซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการติดต่อค้าขาย จึงเป็นเหตุให้พระมหากษัตริย์หลายพระองค์โปรดเกล้าฯให้ขุดคลองลัดขึ้นหลายช่วงเพื่อลัดระยะทางการเดินเรือจากทะเลไปสู่กรุงศรีอยุธยา โดยเฉพาะในสมัยพระไชยราชาธิราชได้มีการขุดคลองลัดบางกอกขึ้นจากคลองบางกอกน้อยถึงคลองบางกอกใหญ่คือบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ข้างพระบรมมหาราชวังถึงท่าเตียนในปัจจุบัน เป็นสาเหตุให้แม่น้ำเปลี่ยนทิศทางจนคลองลัดขยายตัวกว้างออกไปกลายเป็นแม่น้ำ ส่วนเส้นทางแม่น้ำเดิมกลับแคบลงและต้นเขินจนเปลี่ยนสภาพกลายเป็นคลองบางกอกน้อยและคลองบางกอกใหญ่ในเวลาต่อมา ส่งผลให้สภาพพื้นที่

บริเวณนี้เปลี่ยนจากแผ่นดินผืนเดียวกันแยกออกเป็น 2 ผืน โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาผ่ากลางดังปัจจุบัน

ชุมชนเมืองบางกอกจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงบทบาทจากหมู่บ้านสวนผลไม้และไร่นา มาเป็นเมืองด่านสำคัญนับตั้งแต่ขุดคลองลัดแม่น้ำเสร็จเป็นเวลานานกว่า 300 ปี ตลอดสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อเสียศรีกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าใน พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้อิสรภาพคืนมาและสถาปนาเมืองด่านสำคัญนี้ขึ้นเป็นเมืองหลวงของกรุงธนบุรีด้วยชัยภูมิที่เหมาะสมคือมีพื้นที่ใกล้ทะเลและมีป้อมปราการติดอยู่แล้ว สภาพภายในกำแพงเมืองฝั่งวันตกของพระนครธนบุรีมีชุมชนหนาแน่นกว่าส่วนอื่น ๆ ภายในพระนคร โดยเป็นที่ตั้งของพระราชวัง วังเจ้านาย คู และนิเวศสถานของขุนนางผู้ใหญ่ รวมทั้งวัดสำคัญหลายวัด ส่วนภายในกำแพงพระนครฝั่งตะวันออกมีชุมชนเบาบาง ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่ของชาวจีนและชาวญวนที่ถูกกวาดต้อนอพยพมา นอกกำแพงพระนครฝั่งนี้เป็นทุ่งนาปลูกข้าวเลี้ยงชาวเมืองเรียกว่าทะเลตม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ทรงย้ายราชธานีจากฝั่งตะวันตกมายังตะวันออก สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นบนพื้นที่ที่ชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่เดิม โดยโปรดให้ย้ายบ้านเรือนไปตั้งที่บริเวณใกล้วัดสามปลื้มและวัดสำเพ็ง (ปัจจุบันคือบริเวณวัดจักรวรรดิราชาวาสถึงวัดประทุมคงคา) มีการสร้างกำแพงเมืองป้อมปราการป้องกันพระนคร โดยโปรดเกล้าฯ ให้รื้อซากป้อมบางกอกเดิมกับกำแพงเมืองครึ่งกรุงธนบุรีลงเพื่อขยายกำแพงเมือง ขุดคูพระนครใหม่และขุดคลองเพิ่ม ดังนี้

คลองคูเมืองเดิม ได้ขุดคลองโรงไหมที่มีอยู่เดิมทางด้านทิศเหนือของกรุงรัตนโกสินทร์ และคลองตลาดด้านทิศใต้เชื่อมกันตลอดคลองทำให้กรุงรัตนโกสินทร์มีสภาพเป็น “เกาะเมือง” มีน้ำล้อมรอบ

คลองรอบกรุง ได้ขุดคลองใหม่เชื่อมระหว่างคลองบางลำพูและคลองโอ่งอ่าง เพื่อเป็นการขยายแนวเขตพระนครออกไป มีคลองเล็ก ๆ เชื่อมคลองรอบกรุงและคลองคูเมืองเดิมสองคลองเรียกว่าคลองหลอด เพราะมีลักษณะแนวตรงเหมือนหลอด ปัจจุบันคือคลองวัดเทพธิดาและคลองวัดราชพิพิธ ทำให้พื้นที่โครงสร้างของเมืองแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ

กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน คือ เขตกำแพงเมืองเก่า สมัยกรุงธนบุรีระหว่างคูเมืองเดิมกับแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง

กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก คือ ที่ดินระหว่างคลองคูเมืองเดิมกับคลองรอบกรุง ซึ่งเดิมเป็นที่รกร้างหรือเป็นไร่นามาก่อนเพราะเป็นเขตนอกกำแพงเมือง

กรุงรัตนโกสินทร์ยุคแรกมีพื้นที่ภายในกำแพงเมือง 2,589 ไร่ เป็นพื้นที่ในเขตชั้นใน 1,125 ไร่ และเขตชั้นนอก 1,464 ไร่ ความยาวของกำแพงเมืองโดยรอบพระนครประมาณ 7.2 กิโลเมตร ตามแนวกำแพงเมืองมีป้อม 14 ป้อม ประตูเข้าออกพระนคร 63 ประตู

การวางแผนการใช้ที่ดินเขตชั้นในดำเนินตามแบบอย่างกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือที่ดินด้านเหนือน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นที่ตั้งพระราชวังบรรสถานมงคลของพระอนุชาคือสมเด็จพระบวรราชเจ้ากรมพระราชวังบวรสุริสิงหนาท หรือวังหน้า (ปัจจุบันคือที่ตั้งของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โรงละครแห่งชาติ วิทยาลัยช่างศิลป์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์) ส่วนที่ดินด้านใต้เป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวังหรือวังหลวง วัดพระศรีรัตน

ศาสดาราม ระหว่างวังหน้าและวังหลวงคือวัดมหาธาตุ หลังวัดมหาธาตุเป็นทุ่งพระเมรุ หรือท้องสนามหลวง ถัดไปเป็นที่ตั้งของศาลหลวง วังเจ้านาย โรงม้าหลวง ดึกดิน ลงไปตามลำดับ ด้านหลังพระบรมมหาราชวังและวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นที่ตั้งของกรมพระนครบาล คุก และหอกลอง ด้านหน้าของวัดพระเชตุพนฯ เป็นวังท่าเตียน ส่วนพื้นที่ระหว่างกำแพงวังด้านใต้กับวัดพระเชตุพนฯ นั้น เป็นบ้านเรือนของเสนาบดีชั้นผู้ใหญ่ เขตชั้นนอกเป็นที่อยู่ของข้าราชการบริวารและข้าราชการชั้นผู้น้อย ตลอดจนราษฎรพากันมาจับจองเพื่อตั้งบ้านเรือน ซึ่งมีความหนาแน่นทวีขึ้นเป็นลำดับตามระยะเวลาที่ผ่านมา

ชุมชนต่าง ๆ ในระยะแรกสามารถแยกออกได้ตามเชื้อชาติเพราะเป็นชาวต่างด้าวเสียส่วนใหญ่ โดยภายในกำแพงเมืองนั้น พวกชาวเขมรอยู่ริมคลองรอบกรุงเยื้องปากคลองหลอด พวกมอญอยู่แถบสะพานมอญ และพวกมลายูอยู่แถบหน้าวัดชนะสงคราม และริมคลองหลอด

ในรัชสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเพียงเล็กน้อย ที่สำคัญคือมีการขยายเขตพระบรมมหาราชวังออกไปทางทิศใต้อีก 20 ไร่ครั้งจนเกือบจดกับเขตวัดพระเชตุพน ฯ ในปี พ.ศ. 2361 ซึ่งเดิมเป็นที่ตั้งบ้านเรือนเสนาบดีเก่าสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้ตัดถนนสายใหม่คันเขตรหว่างพระบรมมหาราชวังและวัดพระเชตุพนฯ ชื่อ ถนนท้ายวัง ซึ่งมีความสำคัญในการ บรรจบกับถนนสายเดิมทำให้ขบวนแห่สามารถเคลื่อนรอบกำแพงพระบรมมหาราชวังได้ดังเช่นปัจจุบัน

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้มีการก่อสร้างและบูรณะซ่อมแซมอาคารสำคัญในพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดารามจำนวนมาก ส่วนวัดต่าง ๆ ที่โปรดให้ปฏิสังขรณ์นั้นมีหลายวัดที่โปรดให้เปลี่ยนชื่อให้เหมือนวัดในกรุงศรีอยุธยา และโปรดให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่คือเจดีย์ภูเขาทองขึ้นที่ภายนอกเขตกำแพงเมืองบริเวณปากคลองมหานาคต่อกับคลองรอบกรุงเช่นที่กรุงศรีอยุธยาอีกด้วย เจดีย์ภูเขาทองได้กลายเป็น LAND MARK ที่สำคัญอย่างหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์ตราบนานถึงทุกวันนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ทรงเปลี่ยนนโยบายการปกครองประเทศ โดยทรงยอมรับอิทธิพลจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะประเทศในทวีปยุโรปมากขึ้น การติดต่อทางการค้าและการเมืองกับต่างประเทศขยายตัวอย่างกว้างขวางและมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของกรุงรัตนโกสินทร์ครั้งสำคัญ เนื่องจากประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามระยะเวลาที่ผ่านมาเมื่อเทียบกับตอนสร้างกรุง ทำให้อาณาเขตพระนครที่กำหนดไว้แต่เดิมคับแคบลง จึงโปรดให้ขยายพื้นที่พระนครออกไปถึงแนวคลองผดุงกรุงเกษม ไม่มีกำแพงเมืองมีแต่ป้อม 7 ป้อม ทำให้พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณ 4,000 ไร่ ชุมชนชาวจีนซึ่งถูกอพยพย้ายออกมาเมื่อครั้งเริ่มสร้างกรุงได้สร้างความตื่นตัว โดยเฉพาะด้านการค้าให้กับพื้นที่ที่ขยายตัวออกไปนี้ แม่คลุมบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยานับตั้งแต่คลองรอบกรุงไปจนถึงคลองผดุงกรุงเกษม ต่อจากชุมชนจีนไปทางใต้เป็นที่ตั้งสถานกงสุลของชาติต่าง ๆ จากยุโรป ครองพื้นที่กระจายต่อจากริมแม่น้ำลึกเข้าไปทางทิศตะวันออกของกรุงรัตนโกสินทร์ พัฒนาการด้านการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเหล่านี้ทำให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนในน้ำมาเป็นชุมชนบนบก โดยโปรดให้ตัดถนนขึ้นตามความต้องการของชาวจีนและชาวยุโรปเช่น ถนนเจริญกรุง ถนนตรง (พระรามที่ 4) ถนนสีลม ถนนเฟื่องนคร และถนนบำรุงเมือง สองฝากถนนสายต่าง ๆ โปรดให้สร้างตึกแถวเป็นห้องแถวสูง 1-2 ชั้น เพื่อให้เช่าทำการค้าขาย ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เกิดชุมชนใหม่บนบกเป็นครั้งแรกของเกาะรัตนโกสินทร์

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งตรงกับยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมของยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19 กรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑล ชื่อ มณฑลกรุงเทพมหานคร มีการปรับปรุงและขยายตัวให้ทันสมัยและทันรับความเปลี่ยนแปลงในยุคนั้น โดยโปรดให้ขยายและปรับปรุงถนนสายเดิม และสร้างถนนราชดำเนินทั้งสายนอก สายกลาง และสายใน เพื่อเชื่อมการติดต่อระหว่างพระราชวังดุสิตที่ทรงสร้างขึ้นใหม่บริเวณทางเหนือกรุงรัตนโกสินทร์และพระบรมมหาราชวัง ทำให้เกิดงานออกแบบชุมชนเมืองขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

นอกจากนี้ยังสร้างสะพานด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ประดับด้วยเหล็กหล่อเป็นลวดลายวิจิตรตามแบบฉบับงานสถาปัตยกรรมยุโรปยุคฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลงานก่อสร้างทุกประเภทในสมัยนั้น คูคลองต่าง ๆ ก็ได้รับการทำนุบำรุง โดยการปลูกต้นไม้ริมทางสัญจรอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งก่อสร้างอาคารร้านค้าให้ดูกลมกลืนไม่ลักลั่นกันมาก ช่วยส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่เมือง

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ของกรุงรัตนโกสินทร์ ขยายตัวออกไปโดยปราศจากการวางแผน มีการขยายตัวของชุมชนต่าง ๆ เกิดเป็นย่านธุรกิจขึ้น เช่น ย่านการค้าของชาวจีนที่เยาวราช ย่านคนไทยที่บางลำพู ย่านธุรกิจของฝรั่งที่บางรัก ย่านอุตสาหกรรมตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และย่านเกษตรกรรมทางตอนเหนือของเมือง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดตัดถนนและสร้างสะพานเพิ่มเติมจากสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งสร้างพระที่นั่งภายในพระบรมมหาราชวังเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง โดยไม่มีการขยายเขตเมืองออกไปอีก แต่ได้ทรงขยายเขตพระราชวังสวนดุสิตและสร้างพระตำหนักจิตรลดารโหฐานขึ้นเป็นที่ประทับของพระองค์เองและของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลต่อมา

การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ได้ส่งผลกระทบให้เริ่มมีการแบ่งพื้นที่การปกครองในกรุงรัตนโกสินทร์ออกเป็นอำเภอต่าง ๆ ขึ้นในและชั้นนอก พื้นที่เขตชั้นในนั้นก็คือพื้นที่เพียงเท่าที่มีการขยายถนนออกไปในรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 เท่านั้น

ในรัชกาลสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนั้น ทรงครองราชย์เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ทั้งสองพระองค์ ประกอบกับเป็นช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ลักษณะทางกายภาพของกรุงรัตนโกสินทร์แทบไม่แตกต่างกันนัก ในช่วง 2 รัชกาลนี้ไม่มีการก่อสร้างพระราชวังหรือวังเจ้านายเพิ่มขึ้น ชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนที่อยู่ตำแหน่งเดิม โดยมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องขอบเขตและความหนาแน่นต่างไปจากเดิมบ้าง การก่อสร้างอาคารใหม่น้อยกว่าในเขตชั้นนอก ๆ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของหน่วยราชการและวัดต่าง ๆ เกือบทั้งสิ้น ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นตึกแถวใช้ชั้นล่างประกอบการค้าและพักอาศัยที่ชั้นบน ที่อยู่อาศัยเหล่านี้มีอายุ

ค่อนข้างมาก กำแพง ป้อมปราการ หมดความสำคัญในการป้องกันรักษาพระนคร ประกอบกับมีสภาพชำรุดทรุดโทรมพังลงบ้าง จึงรื้อกำแพงเมืองตั้งแต่ท่าช้าง วังหน้า จนถึงป้อมพระสุเมรุ ในรัชกาลที่ 7 เพื่อขยายถนนพระอาทิตย์ ปัจจุบันเหลือเพียงป้อมพระสุเมรุ ป้อมมหากาฬ กำแพง และประตูเมืองหน้าวัดบวรนิเวศเท่านั้น

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมัยกรุงเก่า โดยรวม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตัวเมืองขยายออกไปอย่างกว้างขวาง แต่ความเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์ไม่มากนัก ที่ดินรอบนอกคลองคูเมืองเดิมส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์ ได้แก่ อาคารศูนย์การค้า และห้างสรรพสินค้า และอาคารพาณิชย์-พักอาศัย ซึ่งมีการรวมตัวของกิจกรรมประเภทเดียวกัน แบ่งเป็นย่าน ๆ อย่างชัดเจน บริเวณย่านการค้าที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ย่านวังบูรพา และพาหุรัด ย่านบ้านหม้อ ย่านปากคลองตลาด ย่านคลองถม ย่านร้านค้าหลังกระทรวงกลาโหม เป็นต้น สำหรับหน่วยงานราชการในสมัยรัชกาลที่ 9 มีสถานที่ราชการเพิ่มขึ้นจำนวนมากทั้งหน่วยงานที่ตั้งใหม่และการขยายหน่วยงานเดิม (หอสมุดวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง ม.ศิลปากร. 2558: ย่อหน้าที่ 22)

โดยผู้วิจัยเริ่มจากการเดินทางไปสัมผัสบรรยากาศของสถานที่ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์ และเก็บบันทึกข้อมูลเป็นภาพถ่ายสถานที่ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์ เริ่มจากสถานที่ ที่ทำงานของผู้วิจัย คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในวัดบวรสถานสุทธาวาสหรือ วัดพระแก้ววังหน้า และสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่ภายในพระบรมมหาราชวัง อาทิ ทำพระจันทร์ ท่าช้าง วัดโพธิ์ เป็นต้นตลอดจนเก็บข้อมูลในกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอกซึ่งอยู่ในบริเวณคลองคูเมืองเดิมส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์ ได้แก่ บริเวณป้อมพระสุเมรุ อาคารพาณิชย์ บ้านพักอาศัย ซึ่งมีการแบ่งเป็นย่านอย่างชัดเจน และบริเวณย่านการค้าที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ย่านวังบูรพาและพาหุรัด ย่านบ้านหม้อ ย่านปากคลองตลาด เป็นต้น โดยพบว่าลักษณะสภาพแวดล้อมจากทิวทัศน์ของสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญตลอดจนอาคารบ้านเรือน ชุมชน มีความงามอันเป็นเอกลักษณ์ที่เชื่อมต่อการรับอิทธิพลจากการปกครองในแต่ละสมัย โดยถึงแม้ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ลักษณะบ้านเมืองมีการพัฒนาอย่างมาก แต่ความเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพกรุงรัตนโกสินทร์ไม่มากนัก

ภาพที่ 2: วัดบวรสถานสุทธาวาสหรือวัดพระแก้ววังหน้า
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3: วัดบวรสถานสุทธาวาสหรือวัดพระแก้ววังหน้า
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 4: ท่าพระจันทร์
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 5: ท่าช้าง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 6: พระบรมมหาราชวัง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 7: พระบรมมหาราชวัง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8: วัดโพธิ์
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 9: ศาลหลักเมือง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 10: ป้อมพระสุเมรุ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 11: สวนสราณรมย์
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 13: ย่านวังบูรพาและพาหุรัด
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 14: ย่านปากคลองตลาด
ที่มา: ผู้วิจัย

จากอิทธิพลของสถานที่ต่าง ๆ บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ที่ประกอบด้วยวัดวาอาราม และสถานที่สำคัญ ๆ มากมาย ซึ่งอาคารสถานที่ส่วนใหญ่ตกแต่งลวดลายวิจิตรตามแบบฉบับงานสถาปัตยกรรมยุโรปยุคฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลงานก่อสร้างทุกประเภทในสมัยนั้น ซึ่งทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงการสั่งสมและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2.2 อิทธิพลจากการศึกษาโดยการวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing)

งาน Drawing จัดเป็นผลงานทางศิลปะอีกแขนงหนึ่ง ที่สร้างความประทับใจแก่ผู้ชมทุกชนชาติ เป็นการก่อเกิดผลงานทางศิลปะที่ดีอีกอย่างหนึ่ง ผู้ที่มีความสามารถทางด้านศิลปะย่อมที่ไม่พลาดการเริ่มต้นจากการเขียนภาพ Drawing มาก่อนเป็นแน่แท้ ดังนั้นผู้ที่ต้องการที่จะมีพื้นฐานทางด้านศิลปะจะต้องให้ความสนใจที่จะศึกษาฐานความรู้ทางด้านศิลปะดีเสียก่อน (นภาพร สายวงศ์, 2544: ย่อหน้าที่ 4)

การวาดเส้นเพื่อสื่อความหมายทางการเห็นขั้นเริ่มแรก ด้วยปัจจัยขั้นพื้นฐาน คือ เครื่องมือง่าย ๆ ที่อยู่ใกล้ตัว ซึ่งมนุษย์ต้องการแสดงออกในบางอย่างที่เป็นส่วนตนออกมาให้ปรากฏ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สร้างสรรค์งานศิลปะเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดภาพเขียนขึ้น และนับได้ว่าเป็นวิธีการที่สะดวกง่าย รวดเร็ว และมีคุณค่า โดยมีความสำคัญ คือ สามารถถ่ายทอดความคิดให้มองเห็นได้ และเป็นพื้นฐานสำคัญของงานทัศนศิลป์ทุกแขนง มีข้อมูลว่าศิลปินระดับโลก อาทิ Vincent Van Gogh เริ่มต้นโดยใช้การวาดเส้นภาพทิวทัศน์ด้วยการศึกษาเทคนิคการจากหนังสือศิลปะต่างๆ เขาวาดภาพชาวนาและทิวทัศน์ในละแวกบ้านด้วยเทคนิคปากกาและสีน้ำก่อนการสร้างสรรค์ผลงานเทคนิคสีน้ำมัน การสร้างสรรค์ผลงานโดยเริ่มจากหลักการศึกษารูปแบบในงาน Drawing จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในงานวิจัย เพื่อศึกษาการวาดภาพทิวทัศน์เป็นพื้นฐานสำคัญก่อนการสร้างสรรค์เทคนิคสีน้ำมัน โดยวิธีการวาดเส้น Drawing ในลักษณะการวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เป็นการวาดเส้นแล้วเน้นน้ำหนักเข้มด้วยสี ส่วนใหญ่ใช้สีน้ำหรือสีชอล์คหรือหมึกเข้าช่วยก็ได้

ภาพที่ 15: ผลงานวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing)
ผลงานของ Vincent Van Gogh “Old Vineyard with Peasant Woman”
ปี ค.ศ. 1890

ที่มา: wikipedia.org. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2565.เข้าถึงได้จาก
https://en.wikipedia.org/wiki/Old_Vineyard_with_Peasant_Woman

ก่อนการสร้างสรรค์ผลงานเทคนิคสีน้ำมัน ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้การฝึกฝนและการทำความเข้าใจในหลักการเรียนรู้เบื้องต้น ซึ่งต้องใช้เวลาในการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ การสร้างสรรค์รูปแบบในงาน Drawing ผู้วิจัยใช้หลักการเรียนรู้เบื้องต้นด้วยการศึกษาลักษณะการเขียนโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) ด้วยเทคนิคปากกาและสีน้ำ ในรูปแบบเหมือนของจริง ตามแบบที่เกิดขึ้นจริงจากธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการทำความเข้าใจในหลักทัศนียวิทยา และลักษณะของสถาปัตยกรรม รวมถึงรายละเอียดสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในภาพทิวทัศน์ ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยในการเรียนรู้และเข้าใจการเขียนภาพทิวทัศน์ ได้อย่างถูกต้องและสวยงาม การสร้างลายเส้นด้วยเทคนิคปากกาสร้างโครงสร้างทัศนียภาพและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏ รวมถึงการใช้เทคนิคสีน้ำมันมาช่วยสร้างน้ำหนัก ระยะ ในผลงาน เพื่อศึกษาลักษณะของภาพทิวทัศน์ที่ปรากฏ ก่อนการสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน องค์ความรู้ดังกล่าวมีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยได้มีพัฒนาการทางความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานเทคนิคสีน้ำมันที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยผู้วิจัยสร้างสรรค์การลงลายเส้นโครงสร้างผลงานและการเก็บรายละเอียดด้วยเทคนิคปากกาคำก้นน้ำ ก็เป็นเครื่องมือที่สำคัญและจัดหาได้ง่าย สะดวกในการใช้เขียนทั่วไป และ งานวาดเส้น ให้น้ำหนัก และ น้ำหนักของเส้นสม่ำเสมอ โดยใช้ปากกาคำก้นน้ำหัวฟุ้งกัน และปากกาคำก้นน้ำหัวขนาดเล็ก เบอร์ 01, 02 จากนั้นใช้เทคนิคสีน้ำโดยการฉาบสีเรียบระบายสีทับ

2.3 อิทธิพลจากการศึกษาภาพทิวทัศน์ในงานศิลปิน

การสร้างสรรค์ภาพวาดภาพทิวทัศน์ในงานวิจัยนี้ได้รับอิทธิพลต่อแนวคิดในการสร้างสรรค์ของกลุ่มศิลปินอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ที่พยายามจับเอาแสงสีในอากาศให้ได้สภาพของบรรยากาศ ในขณะที่เขียนภาพนั้น ให้ใกล้เคียงที่สุด เพราะแสง และสีเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาโดยการศึกษารวบรวมภาพทิวทัศน์จากศิลปิน Daniil Volkov เป็นชาวยูเครนที่มีผลงานภาพทิวทัศน์เข้าร่วมแสดงในนิทรรศการจำนวนมาก ผลงานของเขาใช้สีโดยการปาดป้ายเนื้อสีที่หนาด้วยวัสดุเกรียงเข้าร่วมในการสร้างสรรค์การเขียนภาพทิวทัศน์ด้วยเทคนิคสีน้ำมันในรูปแบบเฉพาะตัว และการเขียนภาพทิวทัศน์แบบสีหนา (Impasto)

Daniil Volkov

จากข้อมูลเว็บไซต์ vanessarothefineart.com/ (2560: ย่อหน้าที่ 1) กล่าวถึง Daniil Volkov ดังนี้

Daniil Volkov เกิดเมื่อปี 1974 ที่ยัลตาบนเกาะไครเมียซึ่งเป็นลูกชายของศิลปินยูเครนชื่อดังที่มีประวัติของบรรพบุรุษของจิตรกรกลับไปศาลของจักรวรรดิรัสเซีย ในปี 1989 เขาเข้าเรียนที่โรงเรียนศิลปะไครเมียชื่อ Samokish และที่นี่เขาได้พบกับ Elena ภรรยาในอนาคตของเขาและเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียง จบการศึกษาปี 1994 นิทรรศการส่วนตัวครั้งแรกของเขาถูกจัดขึ้นที่ยัลตาในปี 1995 การศึกษาเพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐมอสโกในปี 1996 กลับไปที่ยัลตา 2001 ซึ่งเขาได้อาศัยและทำงาน เขามีความเชี่ยวชาญในการจับภาพในลักษณะการเขียนภาพขนาดเล็ก เข้าร่วมในนิทรรศการจำนวนมากผลงานของเขาอยู่ในคอลเล็กชันส่วนตัวในยูเครนรัสเซียยุโรปและสหรัฐอเมริกา ผลงานของ Daniil นั้นได้รับการชื่นชมทั้งจากศิลปินและนักสะสมโดยผลงานของเขาถูกซื้อโดยมืออาชีพและศิลปินที่ทำงานทั่วโลก เรารู้สึกเป็นเกียรติที่ได้แสดงงานของเขาและสนับสนุนอาชีพที่ประสบความสำเร็จของเขาในฐานะศิลปิน

ภาพที่ 16 ศิลปิน Daniil Volkov

ที่มา: <https://www.facebook.com/>. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=3212848222093858&set=a.163503970361647&type=3&theater>

ภาพที่ 17 ศิลปิน Daniil Volkov

ที่มา: <https://www.facebook.com/>. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=3212848222093858&set=a.163503970361647&type=3&theater>

ภาพที่ 18 ผลงานของ Daniil Volkov ปี ค.ศ.2020

ที่มา: <https://www.facebook.com/>. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10218635831076153&set=a.10211874155518490&type=3&theater>

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมภาพทิวทัศน์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน แสดงถึงสถานที่และภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์ และรวบรวมภาพผลงานที่ได้สร้างสรรค์นำมาเผยแพร่ต้นแบบและสื่อการเรียนรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์ จำนวนขั้นต่ำ 20 ชุด และเผยแพร่ต่อบุคคลทั่วไปที่สนใจได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ต่อไป ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรูปแบบเนื้อหาและวิธีการในวิจัยฯ โดยมีเนื้อหาที่ได้จากความรู้การสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาหาข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาโดยการเดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อชมบรรยากาศ และเก็บบันทึกเป็นภาพถ่าย

การศึกษาโดยการเดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อชมบรรยากาศเป็นสิ่งสำคัญ ที่ผู้วาดภาพควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของแต่ละสถานที่ก่อนการสร้างสรรค์ผลงาน โดยใช้วิธีการเก็บบันทึกเป็นภาพถ่ายเป็นข้อมูลประกอบการสร้างสรรค์ผลงาน ปัจจุบันเทคโนโลยีการถ่ายภาพด้วยกล้องถ่ายรูปของโทรศัพท์เป็นที่นิยมมีความสะดวกสบาย อีกทั้งยังพัฒนาการถ่ายทำให้ภาพมีความละเอียด และคมชัด สามารถนำภาพไปขยายดูความชัดเจนของรายละเอียดอีกได้

ภาพที่ 18 การถ่ายภาพด้วยมือถือ

ที่มา: ผู้วิจัย

โดยเมื่อผู้วิจัยเก็บบันทึกเป็นภาพถ่ายเป็นข้อมูลแต่ละสถานที่แล้ว จะนำภาพที่ได้จากการถ่ายภาพนำมาคัดเลือกมุมมองเพื่อนำมาสร้างสรรค์ภาพวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) ก่อนการสร้างสรรค์ผลงานจริงด้วยเทคนิคสีน้ำมัน

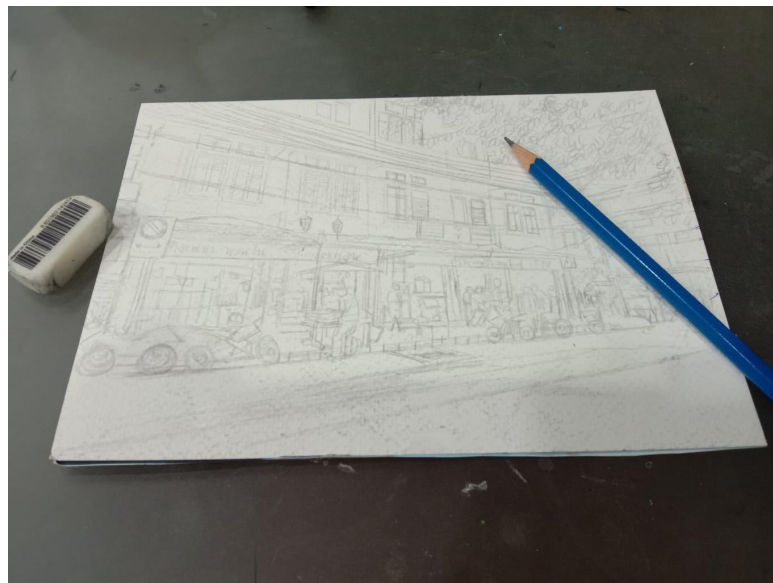
3.2 การศึกษาด้วยกระบวนการวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ

ก่อนการสร้างสรรค์ผลงานจริงด้วยเทคนิคสีน้ำมัน ผู้วิจัยมีการศึกษาด้วยกระบวนการวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ เป็นวิธีการเพื่อทำความเข้าใจในหลักทัศนียวิทยา และลักษณะของสถาปัตยกรรม รวมถึงรายละเอียดสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในภาพทิวทัศน์

3.2.1. ข้อมูลเกี่ยวกับอุปกรณ์การวาดเส้นภาพทิวทัศน์โดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ มีดังต่อไปนี้

1. ดินสอ

ดินสอ เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการใช้งานวาดเส้น ดินสอที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีให้เลือกสะดวกในการใช้อยู่หลายชนิด ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ดินสอ 2B เป็นไส้ดินสอดำ ใช้ในการร่างภาพลายเส้นบาง ๆ ของโครงสร้างผลงาน

ภาพที่ 19 การใช้ดินสอ 2B ร่างบาง ๆ ลงลายเส้นโครงสร้างผลงาน
ที่มา: ผู้วิจัย

2. ปากกา

ในงานวาดเส้น ปากกา เป็นเครื่องมือที่สำคัญ และจัดหาซื้อได้ง่าย สะดวกในการใช้เขียนทั่วไป การสร้างงานวาดเส้น ปากกาก็มีหลายชนิดในการใช้งานที่หลากหลาย ปากกาส่วนใหญ่จะให้เส้นที่มีขนาด และน้ำหนักของเส้นสม่ำเสมอ ปากกาบางชนิดมีขนาดของเส้นต่าง ๆ กัน ในการใช้จึงขึ้นกับรูปแบบและชนิดของการสร้างสรรค์งาน ในการสร้างสรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการลายเส้นที่มีน้ำหนักเส้นแตกต่างกันจึงใช้ปากกาหัวฟู่กัน หัว BR สีดำแบบกันน้ำเพื่อลงน้ำหนักเส้นโดยวาดทับเส้นดินสอที่วาดโครงสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างโดยรวม และวาดรายละเอียดของต้นไม้ จากนั้นใช้ปากกาที่มีหัวขนาดเล็ก

เบอร์ 0.1, 0.2 สีดำ และ เบอร์ 0.5 สีน้ำเงินแบบกันน้ำ ผสมผสานในการวาดเก็บรายละเอียดภายใน
โครงสร้างของอาคารสิ่งก่อสร้าง หรือ รายละเอียดเล็ก ๆ ที่เห็นในภาพ

ภาพที่ 20 ปากกาหัวฟุ้งกัน หัว BR สีดำแบบกันน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 21 ปากกาที่มีหัวขนาดเล็ก เบอร์ 0.5 สีน้ำเงิน แบบกันน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

4. ยางลบ

ยางลบ เป็น ตัวช่วยแก้ไขในส่วนที่ผิด ช่วยในการตกแต่งภาพบางส่วน และ ช่วยทำความสะอาด
พื้นของชิ้นงาน โดยเฉพาะงานที่ใช้ดินสอสีดำทั่วไป ยางลบที่ใช้มีหลายคุณภาพ ควรเลือกใช้ที่มีเนื้อยาง
นุ่มจะทำให้เนื้อหรือผิวของกระดาษไม่เสียหาย

5. มีด หรือ คัตเตอร์

ส่วนใหญ่จะนำมาใช้เหลาดินสอ และ ตัดกระดาษ ที่นิยมใช้ในปัจจุบัน ให้ความปลอดภัย ก็จะมี
เป็น คัตเตอร์ มีหลายขนาด ตัวใบตัดสามารถหักเพื่อเปลี่ยนความคมและเลือนเก็บได้ มีความสะดวก
ในการพกพา ในการเหลาดินสอ บางครั้งอาจใช้เครื่องเหลาแบบหมุนตั้งโต๊ะ ซึ่งก็ให้ความสะดวก แต่
การใช้คัตเตอร์ นอกจากสะดวกพกพา ยังสามารถเหลาให้ได้ความยาวของไส้ได้ตามต้องการ

6. กระดาษ

กระดาษเป็นวัสดุที่มีความสำคัญมากเช่นกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ปรากฏภาพ หรือผลงาน ในการวาดเส้นอาจใช้ได้หลายชนิดซึ่งมีให้เลือกมาก ก็ขึ้นอยู่กับรูปแบบของงาน ในการสร้างงานครั้งนี้จะใช้กระดาษที่มีความหนา 300 แกรม และใช้ด้านที่มีผิวหยาบ เพราะเมื่อวาดเส้นด้วยเทคนิคปากกาเสร็จแล้วจะมีการลงสีน้ำระบายสีทับลงไป จึงต้องใช้กระดาษที่มีความหนาเหมาะกับการลงน้ำได้

7. สีน้ำ

สีน้ำมีหลายยี่ห้อที่นิยมกันคือ ยี่ห้อWinsor & Newton โดยเริ่มแรกอาจใช้สีเกรดนักเรียน Cotman เพราะราคาไม่แพงมาก และคุณภาพอยู่ในระดับที่ดี บิบบจากหลอดใส่จานสีที่สามารถหาได้ตามร้านเครื่องเขียนทั่วไป แต่ในการวิจัยนี้ใช้สีน้ำยี่ห้อMUNGYO แบบProfessional Water Color สีน้ำก่อน 24 สี เพราะมีสีเยอะและสะดวกในการใช้งาน

3.2.2 ขั้นตอนการวาดเส้นภาพทิวทัศน์โดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ

เมื่อได้เตรียมอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญแล้ว ผู้วิจัยจึงนำหาข้อมูลจากภาพถ่าย มาคัดเลือกต้นแบบเพื่อสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

1. การร่างภาพด้วยดินสอ 2B โดยร่างโครงสร้างของทิวทัศน์โดยการจัดวางที่คำนึงถึงการใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ และหลักทางทัศนียวิทยา ในการวาดอาคาร ตึก การวาดในขั้นตอนแรกวาดโดยไม่ต้องลงน้ำหนักเส้นชัด และไม่ให้เส้นเข้ม

2. ใช้ปากกาหัวฟู่กัน หัว BR สีดำแบบกันน้ำเพื่อลงน้ำหนักเส้นโดยวาดทับเส้นดินสอที่วาดโครงสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างโดยรวม และวาดรายละเอียดของต้นไม้ จากนั้นใช้ปากกาที่มีหัวขนาดเล็ก เบอร์ 0.1, 0.2 สีดำ และ เบอร์ 0.5 สีน้ำเงินแบบกันน้ำ ผสมผสานในการวาดเก็บรายละเอียดภายในโครงสร้างของอาคารสิ่งก่อสร้าง หรือ รายละเอียดเล็ก ๆ ที่เห็นในภาพ

3. จากนั้นจึงใช้เทคนิคสีน้ำโดยการระบายสีระบายสีทับลงไป โดยผสมสีน้ำให้สีตามจริง ควรลงจากด้านหลังสุดก่อน และเมื่อการระบายในส่วนเงาให้ผสมสีคู่ตรงข้ามสร้างน้ำหนัก หรือ การผสมสีโทนม่วง น้ำเงิน เข้าไปช่วยจะทำให้สีเข้มขึ้น ไม่ต้องลงเก็บน้ำหนักด้วยเทคนิคสีน้ำอย่างละเอียดมาก

ภาพที่ 22 การวาดเส้นเทคนิคปากกาก่อนการลงสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 23 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 24 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 25 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 26 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 27 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 28 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 29 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 30 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
 ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 31 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
 ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 32 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 33 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 34 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 30 การวาดเส้นโดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย

3.3 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน

การสร้างสรรค์ผลงานภาพทิวทัศน์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน อุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานภาพวาดทิวทัศน์เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ฝึกวาดภาพเบื้องต้นจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์ สีเป็นสื่อวัสดุที่สำคัญมากที่สุดที่จะทำให้ภาพวาดมีความสมบูรณ์ สวยงาม ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการสร้างสรรค์การเขียนภาพด้วยเทคนิคสีน้ำมัน และหาข้อมูล ค้นหาความหมายคุณสมบัติของสี รวมถึงวิธีการใช้สี ซึ่งสีน้ำมันสามารถหาซื้อได้ง่ายตามร้านขายอุปกรณ์วาดภาพทั่วไป และมีตัวทำละลาย ซึ่งถ้าผู้วาดภาพได้เรียนรู้และปฏิบัติจะสามารถเรียนรู้การเลือกใช้สีได้เองตามความชอบส่วนตัว นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่จะนำมาประกอบในการจัดทำสื่อการเรียนรู้ ๆ ทำให้สามารถเข้าใจได้โดยง่าย ทั้งนี้นอกจากสีที่เป็นอุปกรณ์สำคัญในการวาดภาพทิวทัศน์ ยังมีอุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ ดังรายละเอียดอุปกรณ์ต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับอุปกรณ์การสร้างสรรค์ผลงานภาพวาดทิวทัศน์

3.3.1 สีน้ำมัน (Oil Color)

เทคนิคการเขียนภาพทิวทัศน์ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนิยมเขียนด้วยสีน้ำมัน (Oil Color) ได้จากการนำผงสี มาผสมกับขี้ผึ้ง (Beeswax) และน้ำมันที่สกัดจากพืช อาทิ Salfflower Oil, Popyseed Oil, Soybean Oil เป็นต้น ปัจจุบันเราสามารถซื้อสีน้ำมันที่บรรจุหลอดมาใช้ได้เลย ตัวสีน้ำมันเองคือ วัสดุหลักในการให้รูปทรง แสงเงา สีสนในการแสดงออกบนแผ่นระนาบรองรับ

การใช้สีน้ำมันต้องใช้ร่วมกับตัวทำละลาย ที่นิยมใช้กันมีอยู่ 2 ชนิด คือ น้ำมันลินสีด (Linseed oil) และน้ำมันสน (Turpentine oil) การเลือกใช้สีน้ำมันที่มีคุณภาพ จะแก้ปัญหามากมายหลายอย่างในการเขียนภาพ ศิลปินทุกคนต้องการที่จะให้สีมีความคงทนมากที่สุด ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 สีได้รับการพัฒนาให้ตอบสนองแสงได้อย่างดียิ่ง เช่น สียี่ห้อวินเซอร์และนิวตันเป็นสีที่มีความคงทนสูง เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากคุณภาพของสียังขึ้นอยู่กับคุณภาพของพื้นผ้าใบที่รองวาดภาพด้วยพื้นภาพ หากใช้สีลงพื้นที่ดี มีคุณภาพแล้วจะสามารถสร้างพื้นผิวได้อย่างดี ทั้งสภาพการดูดซับและลงพื้นสี ดังนั้นจะต้องสร้างพื้นภาพให้ดี เช่นเดียวกับการใช้สีที่ดีมีคุณภาพในทุก ๆ ครั้งที่เขียนภาพผลงาน

การแห้งของสี

ระดับการแห้งของสีที่ต่างกันมีอยู่ในสีน้ำมัน เพราะทุกสีมีปฏิกิริยาต่างกันเมื่อผสมน้ำมัน เช่น สีวินเซอร์และนิวตันมีสูตรเฉพาะตัวสำหรับระยะเวลาการแห้งที่ดี เพื่อช่วยให้ศิลปินไม่มีปัญหากับการแห้งช้าของสีชั้นล่าง อย่างไรก็ตามระยะเวลาการแห้งของสีแต่ละสี จะเป็นประโยชน์กับวิธีในการระบายสี

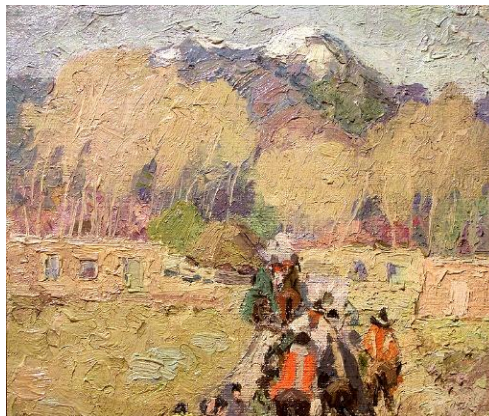

ภาพที่ 38: ภาพสีน้ำมัน WINSOR & NEWTON

ที่มา: natpopshop.com. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2563. เข้าถึงได้จาก
<https://natpopshop.com/product/detail/2020187/>

3.3.2. การเขียนภาพสีน้ำมันแบบระบายสีหนา (Impasto)

วิธีการเขียนสีในลักษณะนี้ใช้กันมากในการเขียนภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน โดยการระบายสีน้ำมันหนา (Impasto) อาจจะแสดงรอยย่นเมื่อสีแห้งลง ปัญหาเช่นนี้อาจแก้ไขได้ โดยระบายสีเป็นชั้นบางๆ ปล่อยให้แต่ละชั้นแห้งก่อนที่จะระบายชั้นต่อไป ข้อสำคัญควรหลีกเลี่ยงการระบายชั้นสีบางบนชั้นสีหนา สีชั้นล่างของอิมแพสต์อาจจะหดตัวเมื่อสีแห้ง และอาจจะทำให้สีชั้นบนแตก

ภาพที่ 39: การระบายสีน้ำมันหนา (Impasto)

ที่มา: commons.wikimedia.org. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2563.
 เข้าถึงได้จาก https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cordelia_Wilson_-_Taos_Mountain_Trail_Home.jpg

3.3.3. สีที่แนะนำ

15 สีด้านล่างนี้เป็นสีมาตรฐานที่มีประโยชน์ สีเหล่านี้จะสามารถสร้างสีได้แทบทุกสีโดยการผสมสองสีขึ้นไปเข้าด้วยกัน คุณอาจซื้อสีที่ต้องการเพิ่มอีกสองสามสีที่คุณชอบเป็นพิเศษ และควรซื้อสีที่ใช้มากที่สุด เช่น Titanium White ในหลอดขนาดใหญ่

ภาพที่ 41: ภาพ 15 สีมาตรฐานที่แนะนำ
ที่มา: ผู้วิจัย

3.1.1.5. น้ำมันลินสีด (Linseed oil)

เป็นตัวทำละลายที่ใช้กับสีน้ำมัน สกัดจากเมล็ดต้นแฟล็กซ์ (flax) ต้นไม้ที่เอาเส้นใยมาทำผ้าลินินคุณสมบัติของน้ำมันลินสีด จะทำให้สีลื่นระบายได้ง่าย เมื่อแห้งแล้วจะมีลักษณะเป็นฟิล์มเคลือบผิวภาพ ทำให้ภาพสีน้ำมันมีลักษณะมันเงาและทนทานมากขึ้น และยังเป็นตัวทำละลายที่นิยมใช้มากที่สุด เพราะหาซื้อได้ง่าย ปัจจุบันมีหลายยี่ห้อ

3.1.1.6. น้ำมันสน (Turpentine oil)

เป็นตัวทำละลายชนิดแรงไม่นิยมนำมาใช้ผสมกับสีน้ำมันโดยตรง แต่จะนำมาใช้ล้างพู่กันหรือผสมร่วมกับน้ำมันลินสีดเพื่อให้มีความหนืดน้อยลง และแห้งเร็วขึ้น ในปัจจุบันมีน้ำยาล้างพู่กันที่ไม่มีกลิ่นฉุนผลิตมาใช้แทนน้ำมันสน

3.1.1.7. พู่กัน (Brush)

พู่กันสำหรับระบายสีน้ำมันและสีอะคริลิกจะมีลักษณะขนที่แข็งกว่าพู่กันสีน้ำ เนื่องจากสีมีคุณสมบัติเหนียว จำเป็นจะต้องใช้แรงสปริงของขนพู่กันในการระบายสี ซึ่งตัวกลางที่ผสมกับสีโดยเฉพาะน้ำมันสนและน้ำมันลินสีดจะกัดขนพู่กันให้เสียหายได้ง่าย จึงควรเลือกใช้พู่กันให้ถูกต้อง พู่กันสำหรับเขียนสีน้ำมันและสีอะคริลิกโดยทั่วไปมี 3 แบบ คือ 1.พู่กันขนแบน ใช้สำหรับระบายพื้นที่กว้าง ๆ สีที่ระบายลงไปจะมีลักษณะแบนเรียบ 2.พู่กันขนกลม ใช้ระบายรายละเอียดต่าง ๆ และในบริเวณพื้นที่แคบ ๆ สีที่ระบายลงไปจะมีลักษณะผิวไม่เรียบมากนัก พู่กันกลมมักจะถูกนำมาใช้มากใน

การเกลี่ยสีให้กลมกลืนกัน 3.พู่กันบนพิเศษ เช่น พู่กันรูปพัด พู่กันปลายแตก ฯลฯ ใช้ระบายให้เกิดลักษณะผิวที่แตกต่างจากปกติ

ภาพที่ 42: ภาพน้ำมันลินสีด (Linseed oil) ยี่ห้อ THE PAINTMORE
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 43: ภาพน้ำยาล้างพู่กัน หมึกพิมพ์และเจือจางสีน้ำมัน ยี่ห้อ THE PAINTMORE
ที่มา: ผู้วิจัย

3.1.1.8. แผ่นระนาบรองรับ (Canvas)

หมายถึง พื้นที่ที่เรานำสีหรือวัสดุวาดลงไปให้เกิดร่องรอยเป็นผลงานศิลปะชิ้น ในการทำงานศิลปะไม่สามารถจำกัดแผ่นระนาบรองรับได้ แผ่นระนาบรองรับที่นิยมใช้มากที่สุดทำจากผ้าใบซึ่งตั้งที่เราเรียกว่า แคนวาส (Canvas)

3.1.1.9. จานผสมสี (Plate)

ควรมีขนาดพอเหมาะกับผลงานที่วาด เช่น หากวาดภาพใหญ่พื้นที่ของจานผสมสีก็ควรจะใหญ่ เพื่อให้มีพื้นที่ผสมสีอย่างเพียงพอ

3.1.1.10. ขาหยั่ง

เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้การวาดภาพสะดวกสบายขึ้น หากไม่ใช้ขาหยั่งผู้วาดภาพอาจใช้วัสดุอื่นรองรับเฟรมแคนวาสแทนก็ได้ เช่น พิงกับผนังหรือเก้าอี้

3.1.1.11. อุปกรณ์อื่น ๆ

อาทิเช่น ผ้ากันเปื้อน ผ้าเช็ดสี กระดาษทิชชู ผงซักฟอก หรือแชมพู (สำหรับใช้ล้างอุปกรณ์อาทิ พู่กันเมื่อเลิกใช้งาน)

3.1.1.12. การทำความสะอาดพู่กัน

ถ้าพู่กันได้รับการดูแลอย่างดีก็จะมีอายุยืนยาว ทำความสะอาดทุกครั้งหลังการระบายสีอย่าใส่ปลายพู่กันลงในภาชนะใส่น้ำ ล้างพู่กันให้สะอาดทั่วถึงเมื่อเลิกเขียนในแต่ละวัน

1. ล้างพู่กันในน้ำสะอาด (ควรเป็นน้ำอุ่นๆ)
2. ล้างด้วยน้ำอุ่นและสบู่ ค่อยๆล้างเบาๆ ล้างจนกระทั่งหมดคราบรอยสีที่เกาะพู่กันอยู่
3. จัดขนพู่กันให้เป็นแนวยาว-จัดปลายให้แหลม เช็ดด้ามให้แห้ง และเสียบด้ามลงในภาชนะใส่พู่กัน

3.2.3. ขั้นตอนการวาดภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน

ก่อนการสร้างสรรค์วาดภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน ผู้วิจัยได้ศึกษาการวาดภาพทิวทัศน์และเก็บรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละสถานที่ จากการวาดเส้นภาพทิวทัศน์โดยเน้นน้ำหนักด้วยสี (Color Value Drawing) เทคนิคปากกาและสีน้ำ ทำให้เข้าใจในเรื่องการจัดวางองค์ประกอบ น้ำหนักในผลงาน ทิศทางการใช้ที่แปร่ง ตลอดจนสีที่เกิดขึ้นในผลงานมากขึ้น นำสู่ขั้นตอนการสร้างสรรค์วาดภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน ดังต่อไปนี้

จึงคัดเลือกต้นแบบในมุมมองที่ต้องการนำมาสร้างสรรค์

1. การร่างภาพด้วยดินสอ 2B โดยร่างโครงสร้างของทิวทัศน์โดยการจัดวางที่คำนึงถึงการใช้หลักองค์ประกอบศิลป์ และหลักทางทัศนียวิทยา ในการวาดอาคาร ตึก การวาดในขั้นตอนแรกวาดโดยไม่ต้องลงน้ำหนักเส้นชัด และไม่ให้เส้นเข้ม แล้วจึงใช้ดินสอสีน้ำเงินเข้มร่างทับโดยเวลาร่างสามารถใส่น้ำหนักเงาในภาพรวม ๆ ได้

2. ผสมสีน้ำมันสีต่าง ๆ ให้ได้น้ำหนักขาว เทา เข้ม และได้สีตามต้องการโดยดูสีที่ต้องการผสมจากต้นแบบ โดยใช้เกรียงเป็นเครื่องมือในการผสมสีทุกสี การเตรียมสีก่อนการสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ผู้วิจัยจะผสมสีให้ได้ตามที่ภาพต้นแบบมีมากที่สุด ซึ่งบางสีอาจเกิดจากการผสมสีที่ผสมแล้วได้

3. ผสมผสานใช้พู่กันและเกรียงระบายสีโทนสีน้ำเงินเข้ม ตามน้ำหนักที่ดินสอสีสร้างน้ำหนักไว้รอแห้งประมาณ ครึ่งถึงหนึ่งชั่วโมง

4. ผสมผสานใช้พู่กันและเกรียงระบายสีโดยลงสีจากบรรยากาศระยะหลังสุดก่อน อาทิ ท้องฟ้า ตึก เป็นต้น

5. ผสมผสานใช้พู่กันและเกรียงระบายสี เลือกลงสีในโทนสีจากภาพในระยะกลาง

6. ผสมผสานใช้พู่กันและเกรียงระบายสี เลือกลงสีในโทนสีจากภาพในระยะหน้า

7. ผสมผสานใช้พู่กันและเกรียงระบายสี เก็บรายละเอียดต่าง ๆ รวมถึงน้ำหนักเข้ม กลางอ่อน ให้สมบูรณ์ตามต้องการมากที่สุด

3.4. ดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนรู้ ฯ

การดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.3.1 ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เรียนรู้ลักษณะของการสร้างสรรค์จากผลงานภาพทิวทัศน์ แสดงถึงสถานที่และภูมิทัศน์ต่าง ๆ ในเกาะรัตนโกสินทร์

3.3.2 เพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจในลักษณะผลงานและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาเรียบเรียงให้เกิดชุดองค์ความรู้ตามกำหนดการเวลา โดยการเก็บข้อมูลดังกล่าว ใช้วิธีการถ่ายภาพขั้นตอน ภาพผลงาน และเรียบเรียงข้อมูลคำอธิบาย เพื่อเรียบเรียงและประมวลผลในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ โดยกำหนดเป็นรูปแบบสื่อการเรียนรู้ เรื่อง “การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน”

3.5. การเผยแพร่สื่อการเรียนรู้ ฯ

การเผยแพร่สื่อการเรียนรู้ผู้วิจัยได้ประชาสัมพันธ์ให้อาสาสมัครผู้สนใจ สื่อการเรียนรู้ ฯ เรื่อง “การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน” ให้ผู้ที่สนใจได้เข้าร่วมกิจกรรม ชมนิทรรศการจากงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน” การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มุ่งเน้นที่การศึกษาความรู้ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับผู้สนใจการวาดภาพทิวทัศน์ โดยเลือกใช้วิธีวัดผลจากการสอบถามความพึงพอใจด้วยวิธีการเก็บข้อมูล ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเพียงครั้งเดียว และกลุ่มประชากรขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ คนไทยที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและมีความสนใจในจิตรกรรมภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน ที่เข้ามารับชมนิทรรศการ จำนวน 20 คน

การเผยแพร่ในรูปแบบนี้โดยผู้วิจัยจะประสานการใช้สื่อการเรียนรู้ และมีการติดตามอธิบายการใช้สื่อการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ และดำเนินการเก็บข้อมูลการสร้างสรรค์ผลงานการวาดภาพทิวทัศน์ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง และสำรวจความพึงพอใจที่ได้รับว่าการเรียนรู้ครั้งนี้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

3.6. วิธีการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่าสื่อการเรียนรู้ ฯ จะทำให้ผู้ฝึกวาดภาพเบื้องต้นสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติงานสร้างสรรค์ภาพวาดทิวทัศน์ และการสร้างสรรค์ผลงานตามการวิจัยได้ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สีของผู้ฝึกวาดภาพเบื้องต้นได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและจัดทำสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบดีวีดีและเอกสารประกอบคู่มือการเรียนรู้ เรื่องการศึกษาการวาดภาพทิวทัศน์ของศิลปินนำสู่การสร้างสรรค์ผลงานเฉพาะตน และดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบบของการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1. แบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ในรูปแบบดีวีดีและเอกสารประกอบการเรียนรู้เรื่องการศึกษาวาดภาพทิวทัศน์ของศิลปินนำสู่การสร้างสรรค์ผลงานเฉพาะตนในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อศึกษาหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน

3.5.2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.5.2.1 ประชากร

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย อายุ 18 ปีขึ้นไปที่สนใจการวาดภาพทิวทัศน์ จำนวน 20 คน

3.5.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย อายุ 18 ปีขึ้นไปที่สนใจการวาดภาพทิวทัศน์ ที่เข้ามาชมนิทรรศการ ฯ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนด ขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากจำนวนของสื่อการเรียนรู้ ฯ ที่ได้จัดทำ คือ จำนวน 20 ชุด

3.5.3. การเลือกกลุ่มตัวอย่างและแผนการเผยแพร่

โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล จากผู้บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทย อายุ 18 ปีขึ้นไปที่สนใจการวาดภาพทิวทัศน์ แต่เนื่องจากสื่อการเรียนรู้การวาดภาพทิวทัศน์ ฯ มีจำนวนจำกัด (จำนวน 20 ชุด) ผู้วิจัยจึงมีการตรวจสอบข้อมูลผู้ที่เข้าร่วมในการวิจัยตามเกณฑ์ ดังนี้

1. คุณสมบัติเรื่องอายุ

2. สอบถามข้อมูลพื้นฐานในความสนใจเกี่ยวกับการวาดภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมัน

หากท่านมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ท่านจะได้รับสื่อการเรียนรู้การวาดภาพทิวทัศน์ ฯ ในวันที่มาชมนิทรรศการ ฯ ตามวันเวลาที่ผู้ทำวิจัยจัดขึ้น คือ ประมาณช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2565 โดยผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ฯ จะตอบแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดแสดงนิทรรศการผลงานภาพทิวทัศน์เทคนิคสีน้ำมันต้นแบบและสื่อการเรียนรู้การวาดภาพทิวทัศน์ดังกล่าว

3.5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยมีวิธีในการดำเนินการ ดังนี้

3.5.4.1. สร้างแบบสอบถามในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เป็นแบบเลือกตอบ (Cheek list) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของสื่อการเรียนรู้ ฯ ประกอบด้วยคำถาม 2 ข้อใหญ่ คือ 1.ความรู้ความเข้าใจในการวาดภาพทิวทัศน์ เทคนิคสีน้ำมัน ก่อน การเข้า 40 โครงการวิจัย 2.ความรู้ความเข้าใจในการวาดภาพทิวทัศน์ เทคนิคสีน้ำมัน หลัง การเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยรวมผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามแบบ Rating Scale 5 ระดับ ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) ในการวัดระดับความพึงพอใจของสื่อการเรียนรู้ ฯ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5	หมายความว่า	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4		มีความพึงพอใจมาก
3		มีความพึงพอใจปานกลาง
2		มีความพึงพอใจน้อย
1		มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

เกณฑ์ประเมินค่า วัดระดับความพึงพอใจของสื่อการเรียนรู้ ฯ อยู่ 5 ระดับ การแปลความหมายเฉลี่ย โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการของเบสท์ (Best, 1981.p. 182) ดังนี้ ระดับคะแนน

4.50 – 5.00	คะแนน หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
3.50 – 4.49	คะแนน หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
2.50 – 3.39	คะแนน หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
1.50 – 2.49	คะแนน หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1.0 – 1.49	คะแนน หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ ฯ

3.5.4.2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมา เสนอต่อที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงแก้ไขก่อนนำไปทดสอบ

3.5.4.3.. นำแบบสอบถามเชิงเนื้อหา (Content Validity) ว่าตรงตามจุดมุ่งหมายการศึกษาครั้งนี้หรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุง ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างเครื่องมือวิจัย และด้านการศึกษา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา พร้อมทั้งพิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้

3.5.5. การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบแนวความคิดในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยครั้งนี้อย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์สอบถามถึงความสนใจแก่นักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจ เข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัยสื่อการเรียนรู้ ฯ นี้

2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามออกไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

3. เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองใช้เวลา 30 วัน

4. สามารถรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจนครบ หรือรวบรวมได้ 100 %

5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถาม

6. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติ

3.7. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ค่าร้อยละ (Frequency and percentage) เพื่อใช้อธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ค่าเฉลี่ยตัวอย่าง (Sample mean) เพื่อใช้อธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 2

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. การจัดทำข้อมูล (Data Processing) หรือการจัดระเบียบข้อมูลโดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเรียบเรียงแล้ว มาจัดให้เป็นระเบียบก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การตรวจสอบข้อมูล ว่าข้อมูลที่ได้มามีเพียงพอหรือไม่ และสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้หรือไม่ ถ้าได้ข้อมูลไม่ตรงกัน ก็จะต้องตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

3. เมื่อตรวจสอบข้อมูลเสร็จแล้วจะทำการรวบรวมข้อมูล ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่นำมาทดสอบสมมติฐานและเมื่อได้ข้อมูลผ่านการวิเคราะห์สรุปเบื้องต้นแล้ว จะดำเนินการวิเคราะห์สังเคราะห์ เชื่อมโยงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแนวคิดสรุปเชิงนามธรรม เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้